

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

НІКІТІН Дмитро Ігорович

УДК 368.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ»**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Дмитро НІКІТІН** _____

Керівник роботи
ВІЛЕНЧУК Олександр Миколайович
д.е.н., професор

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
НІКІТІНА Дмитра Ігоровича
Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» грудня 2022 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор _____ Дмитро ДЕМА

«__» грудня 2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _ НІКІТІН Дмитро Ігорович __ захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

Тетяна ТОВСТУХА

«__» грудня 2022 р.

АНОТАЦІЯ

НІКІТІН Д. І. – Управління фінансовою діяльністю страхової компанії. Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа та страхування. – Поліський національний університет, Житомир, 2022.

У кваліфікаційній роботі розглянуто особливості управління фінансовою діяльністю страхових компаній України на сучасному етапі. Проведено аналіз основних макроекономічних показників страхових компаній України за 2019–2021 рр. Визначено ключові умови щодо забезпечення платоспроможності та прибутковості страхових компаній на ринку. Здійснено структурно-динамічний аналіз доходів та витрат страховиків. Обґрунтовано необхідність застосування сучасних інструментів управління фінансовою діяльністю страховиків. Виокремлено стратегічний та тактичний рівні у процесі прийняття управлінських рішень. Сформульовано авторські пропозиції щодо подальшої капіталізації страхових компаній в Україні.

Ключові слова: витрати, доходи, капіталізація, платоспроможність, страховий ринок, страхові компанії, страхувальники.

SUMMARY

NIKITIN D. I. – Management of financial activities of the insurance company. – Manuscript

Qualifying work for a master's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". - Polissia National University, 2022.

The qualification paper examines the peculiarities of managing the financial activities of Ukraine insurance companies at the current stage. An analysis of the main macroeconomic indicators of Ukraine insurance companies for 2019–2021 was carried out. The key conditions for ensuring the solvency and profitability of insurance companies on the market were determined. A structural and dynamic analysis of insurers' income and expenses was carried out. The need to use modern tools for managing insurers' financial activities is substantiated. The strategic and tactical levels in the process of making management decisions are distinguished. The author's proposals regarding the further capitalization of insurance companies in Ukraine have been formulated.

Key words: expenses, income, capitalization, solvency, insurance market, insurance companies, policyholders.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	8
1.1. Сучасне віддзеркалення сутності управління фінансовою діяльністю страхових компаній.....	8
1.2. Механізм формування та використання фінансових ресурсів страхових компаній	12
Висновки до розділу 1.....	15
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ	16
2.1. Сучасний стан та тенденції макроекономічних показників розвитку страхового ринку України	16
2.2. Аналіз динаміки змін доходів та витрат страхових компаній.....	21
2.3 Умови забезпечення платоспроможності, прибутковості та рентабельності страховиків	26
Висновки до розділу 2.....	28
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	29
3.1. Інструменти забезпечення процесами управління фінансовою діяльністю страхових компаній.....	29
3.2. Проблеми та перспективи капіталізації компаній на страховому ринку	33
Висновки до розділу 3.....	38
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Формування сучасної моделі управління потребує застосування диверсифікованого переліку інструментів (інформаційних, маркетингових фінансово-економічних та ін.) орієнтованих на урівноваження операційної, інвестиційної та фінансової діяльності страхових компаній. Адже, наявність конкуренції між страховиками вимагає від них максимальної концентрації різноманітних ресурсів для досягнення цілей орієнтованих на середньострокову та довгострокову перспективу. Послідовне застосування інноваційних бізнес-процесів має сприяти розв'язанню двох ключових завдань в діяльності страхової компанії, по-перше, забезпечення платоспроможності та ліквідності, відносно виконання фінансових зобов'язань перед страхувальниками, по-друге, генерування прибутків та рентабельності у розрізі окремих видів страхування.

Вагомий вклад у розвиток теорії та методології страхування внесли такі вчені, як: Ю. Алексєрова, В. Базилевич, В. Борисова, О. Віленчук, О. Залєтов, М. Клапкін, О. Козьменко, Т. Кривошлик, О. Прокопчук, А. Шолойко та ін. Проте, діяльність страхових компаній здійснюється в умовах постійно зростаючих фінансових ризиків, що зумовлює необхідність здійснення подальших досліджень у заданому напрямі.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування процесів інноваційного управління фінансовою діяльністю страхових компаній.

Досягнення поставленої мети потребує розв'язання наступних завдань:

- обґрунтування сутності управління фінансовою діяльністю страхових компаній;
- розкриття сучасного стану та виявлення тенденцій розвитку страхового ринку в Україні;
- висвітлення динаміки змін доходів та витрат страхових компаній;

- обґрунтування умов забезпечення платоспроможності страховиків;
- аргументувати необхідність застосування сучасних інструментів управління фінансовою діяльністю страхових компаній;
- формувати пропозиції щодо подальшої капіталізації страхових компаній в Україні.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес управління фінансовою діяльністю страхових компаній. Предметом дослідження є сукупність теоретичних та прикладних аспектів, пов'язаних з управлінням фінансовою діяльністю страховиків.

Методика досліджень. Теоретико-методологічним підґрунтям кваліфікаційної роботи є системний підхід, який застосовувався для наукового пізнання, складних явищ та процесів у сфері організації фінансової діяльності страхових компаній. Для розкриття ролі системи управління фінансами страхової компанії використано абстрактно-логічний метод. Монографічний метод застосовано для обґрунтування механізму управління фінансовими ресурсами страховика. Структурно-функціональний метод використано для наукової аргументації процесів капіталізації національних страхових компаній. Табличний та графічний методи використано для наочного відображення результатів проведеного дослідження.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. Сформульовано авторську інтерпретацію поняття управління фінансовою діяльністю страхової компанії. Суть даного поняття розглядається, як багатогранний процес, спрямований на акумулювання фінансових ресурсів (у вигляді страхових платежів), раціональне їх управління протягом визначеного періоду часу та використання через механізм виплат відшкодувань та страхових сум, а також формування елементів прибутку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Практичне значення одержаних результатів. Обґрунтовані авторські пропозиції за результатами написання кваліфікаційної роботи можуть мати застосування у практичній діяльності страхових компаній.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Ключові положення кваліфікаційної роботи були віддзеркалені в доповідях автора на тему:

1) «Теоретичні засади управління фінансовою діяльністю страховою компанією», оприлюдненій на конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету (23 листопада 2021р., Поліський національний університет).

2) «Сучасні підходи до диверсифікації доходів страхових компаній», оприлюдненій на VI науково-практичній студентській конференції «Фінансове забезпечення економіки» (20 червня 2022 р., Поліський національний університет);

3) «Сучасні підходи до капіталізації страхового ринку України», оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету «Студентські наукові читання: 2022» (30 листопада 2022 р., Поліський національний університет).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (42 найменувань). Загальний обсяг основної частини кваліфікаційної роботи 42 – сторінки, містить 10 таблиць та 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

1.1 Сучасне віддзеркалення сутності управління фінансовою діяльністю страхових компаній

Ефективне функціонування страхових компаній передбачає системне управління їх фінансовою діяльністю. Сутність даного управління полягає в спроможності акумулювати у достатньому обсязі платежі у розрізі окремих видів страхування та здійснювати необхідні виплати страхових сум й відшкодувань за фактом настання страхових подій, розподілених у просторі й часі. Менеджмент фінансової діяльності страховика має бути спрямований на розв'язання трьох ключових завдань: по-перше, розширення страхового покриття найрізноманітніших ризиків; по-друге, забезпечення платоспроможності та ліквідності та, по-третє, підвищення рентабельності страхових операцій та генерування прибутків.

Згідно ст. 3 Закону України «Про страхування» від 2021 р. зміст поняття діяльність зі страхування розглядається в п'ятьох опціях, зокрема: 1) пряме страхування за класами страхування; 2) перестраховання за класами страхування; 3) діяльність, пов'язану з управління активами страховика; 4) діяльність з реалізації страхових продуктів; 5) іншу діяльність, пов'язану зі здійсненням прямого страхування [31].

В науковій та навчальній літературі достатньо широко висвітлено сутність поняття фінансової діяльності. Так, зокрема Терещенко О.О. вважає що це «комплекс функціональних завдань, здійснюваних фінансовими службами підприємства і пов'язаних з фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням операційної діяльності суб'єкта господарювання»[35]. О.О. Непочатенко підкреслює що фінансова діяльністю розглядається, як «процес, під час якого суб'єкт господарювання формує,

розподіляє, перерозподіляє та використовує фінансові ресурси для задоволення поставлених цілей»[15].

Зокрема Н. Ягодинська стверджує: «по-перше, страхова діяльність зводиться до діяльності безпосередньо самої компанії; по-друге, як процес організації споживання послуг та товарів у вільний час від виробничих процесів; по - третє, як відносини в суспільстві щодо використання вільного часу людей, що знаходяться за місцем проживання, стосовно надання необхідних послуг щодо безпеки людей» [42].

Економічний зміст управління страховою діяльністю, з погляду В. Базилевич розглядається як діяльність, що «спрямована на захист майнових інтересів юридичних та фізичних осіб, що потерпіли у зв'язку з настанням страхових випадків, визначених договором чи страховим законодавством, за рахунок страхових фондів, які формуються учасниками страхування» [2].

О. Толстенко розглядає страхову діяльність як систему складних економічних і цивільно-правових відносин, пов'язаних з формуванням резервних грошових коштів для забезпечення страховиком виплат страхового відшкодування та отримання прибутку на базі актуарно розрахункових тарифних ставок для різних об'єктів страхування і страхових ризиків» [36].

А. Олександрова в своїх дослідженнях процес фінансового управління розмежовує на вузькоспеціалізовані та концептуальні основні складові. «Перша група визначає конкретні аспекти страхової діяльності (економічні, соціальні, юридичні тощо) і виступає як вирішення специфічних проблем. Друга група розкриває внутрішній зміст страхової діяльності, виражений у єдності всієї різноманітності властивостей та відносин, і дозволяють йому відрізнити страхову діяльність від подібних, часто взаємопов'язаних, але зовсім інших явищ» [19].

Процес управління фінансовою діяльністю страхової компанії передбачає деталізацію і уточнення мети та завдань управління, визначення суб'єктів та об'єктів управління, відображення методів та фінансових інструментів діяльності страхової компанії (рис.1.1).

Рис. 1.1. Складові елементи системи управління фінансовою діяльністю страхової компанії

Джерело : власні дослідження.

Експертами Міжнародної асоціації у галузі страхової діяльності зазначається що управління страховою діяльністю слід розглядати як сукупність

відносин та явищ, які виникають під час руху та перебування людей у місцях, де вони споживають необхідну кількість послуг і інформації [13].

Процес управління фінансовою діяльністю страховика передбачає виокремлення джерел формування доходів та здійснення витрат пов'язаних з виконанням договорних зобов'язань та формування елементів прибутку страхової компанії. З позиції менеджменту доходи страхової компанії розмежовуються на операційні, інвестиційні та фінансові (рис. 1.2).

Рис.1.2. Складові елементи доходів страхових компаній

Джерело : побудовано за матеріалами джерела [29].

Фінансова діяльність страховика передбачає здійснення відповідних витрат компанії. Основні напрями витрат спрямовуються на виплати страхових сум та відшкодувань на умовах передбачених договорами страхування, а також проведення адміністративних витрат та формування елементів прибутку страховика. Склад та структура витрат страхової компанії висвітлено на рис. 1.3

Рис. 1.3. Склад та структура витрат страхової компанії

Джерело: побудовано за матеріалами джерела [29].

Відтак в авторському розумінні управління фінансовою діяльністю страхової компанії варто інтерпретувати, як багатогранний процес, спрямований на акумулювання фінансових ресурсів (у вигляді страхових платежів), раціональне їх управління протягом визначеного періоду часу та використання через механізм виплат відшкодувань та страхових сум, а також формування елементів прибутку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Отже, фінансова діяльність страховика передбачає «розробку та реалізацію управлінських рішень, пов'язаних із оптимальним формуванням страхових резервів із різноманітних джерел та забезпеченням їх ефективного вкладення у дозволені (згідно чинного законодавства) активи, відповідно до визначених принципів з метою забезпечення позитивних якісних та кількісних змін у складі та структурі власного та залученого капіталів» [38].

1.2 Механізм формування та використання фінансових ресурсів страхових компаній

Цілісний механізм формування та використання фінансових ресурсів страхових компаній базується на відповідних принципах. Адже їх дотримання суттєво підвищує фінансові гарантії безпеки страховика на ринку, а відтак його

спроможність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування. Ключовими принципами управління фінансовими ресурсами страховика є:

1. Принцип збалансованості між доходами та витратами страховика. Необхідною умовою функціонування страховика є забезпечення балансу між доходами та його витратами. Такий баланс досягається завдяки диверсифікації доходів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також здійсненню витрат пов'язаних з обслуговуванням договорів страхування та формування елементів прибутку.

2. Принцип оптимізації страхового портфеля компанії. Даний принцип пов'язаний з необхідністю формування оптимального страхового портфеля заснованого з позиції безпечності, платоспроможності та прибутковості страховика. У даному контексті йдеться про необхідність застосування системи ризик-менеджменту в страховій діяльності.

3. Принцип диверсифікації страхових резервів. Диверсифікація страхових резервів передбачає їх розподіл таким чином, щоб гарантувати забезпечення майбутніх страхових виплат незалежно від видів страхування.

4. Принцип забезпечення платоспроможності та ліквідності страховика. За умови правильної оцінки своєї платоспроможності страховик зможе здійснювати ефективне управління власними фінансовими ресурсами, «досягти належного рівня конкурентоспроможності своєї страхової компанії, забезпечить виконання зобов'язань у повному обсязі та функціонування страхової компанії протягом тривалого періоду навіть при настанні значних за розмірами збитків» [30].

5. Принцип забезпечення прибутковості страхової діяльності. Формування прибутку залежить перевищення доходів над витратами. Збільшення доходів компанії можливе завдяки розширенню асортименту страхових послуг, зростання кількості укладання та переукладання договорів страхування та перестраховання з різних класів й видів страхування. Управління витратами передбачає здійснення ретельного відбору ризиків, що приймаються на страхування, проведення андерайтингу ризиків та виплату страхових сум та відшкодувань у разі настання страхових подій.

Механізм формування та використання фінансових ресурсів варто розглядати у послідовності.

1. Формування статутного фонду страховика. У відповідності до Закону України «Про страхування» [31] страхові компанії зобов'язані формувати статутний капітал. Для страховиків які займаються страхуванням життя він складає 48 млн. грн., для тих що займаються іншими видами страхування ніж страхування життя - 32 млн. грн [31].

2. Акумулявання страхових платежів у розрізі окремих класів та видів страхування. Головним джерелом доходів страхової компанії виступають страхові платежі. Їх акумуляція залежить від спроможності страховика здійснювати ефективну збутову політику у розрізі класів та видів страхування. Завдяки акумуляванню доходів страхової компанії здійснюється формування страхових резервів з подальшою виплатою страхових сум та страхових відшкодувань.

3. Оподаткування страховиків. Відповідно до п. 141.1.1 Податкового кодексу України страхові компанії сплачують податок на прибуток та податок на дохід. Базова ставка податку на прибуток становить 18%. Для оподаткування доходу від страхової діяльності застосовуються різні ставки. Тобто під кожний об'єкт оподаткування виокремлено правила і ставки. При цьому, як встановлено у п. 136.5 Податкового кодексу України, «податок на дохід від страхової діяльності є частиною податку на прибуток» [28].

4. Формування страхових резервів. Необхідною умовою функціонування страхової компанії є формування та використання страхових резервів. Наявність в необхідному обсязі страхових резервів є свідченням платоспроможності страхової компанії. Страхові резерви мають формуватися на засадах безпечності, диверсифікованості та надійності.

5. Здійснення виплат страхових сум та відшкодувань. Відповідно до укладених договорів страхування страховик зобов'язується здійснювати виплату страхових сум та відшкодувань у разі настання страхових подій.

6. Отримання нерозподіленого прибутку страхової компанії. Нерозподілений прибуток є прибутком, реінвестованим у страхову компанію і

виникає за наслідками діяльності фінансового року страхової компанії. Він є джерелом формування власного капіталу. Страхові компанії за рахунок нерозподіленого прибутку можуть створювати вільні резерви з метою забезпечення платоспроможності страховика.

7. Капіталізація страховика. Капіталізація страхової компанії розглядає «комплекс дій, спрямованих на реальне збільшення обсягу власного капіталу страхової компанії шляхом реінвестування отриманого прибутку, залучення грошових коштів (страхових премій), емісійної діяльності, а також концентрації капіталу» [41].

Отже, фінансові ресурси є основним джерелом реалізації потенціалу страхових компаній, які спрямовуються на «досягнення ефективного господарювання, а значить – надійного страхового захисту в процесі надання послуг» [9]. Для забезпечення економічного зростання як на макро-, так і на мікроекономічному рівні, у страховій компанії необхідно виважено управляти фінансовими потоками, зокрема ефективно формувати і використовувати фінансові ресурси.

Висновки до розділу 1

1. Визначено, що ефективне здійснення фінансовою діяльністю страхової компанії потребує чіткої ієрархії процесу управління. Вектор управлінських рішень має бути адаптований до поточних реалій сьогодення. Тобто йдеться насамперед про цілісність формування та узгодження фінансово-економічних інтересів між суб'єктами страхового процесу. У даному контексті об'єктами управління виступають активи та капітал, грошові потоки, доходи, витрати та прибутки страхової компанії.

2. Доведено, що збалансоване використання власних та залучених ресурсів страховика сприяє досягненню окреслених цілей на стратегічному та тактичному рівнях управління.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

2.1 Сучасний стан та тенденції макроекономічних показників розвитку страхового ринку України

Страховий ринок є невід’ємним елементом фінансової системи України, оскільки у процесі формування страхових відносин здійснюється розподіл ризиків і відповідальності між суб’єктами національної економіки. Зазначений розподіл ризиків мінімізує негативні наслідки прояву різноманітних ризиків та підвищує ділову та інвестиційну активність в країні.

Для більш детального аналізу страхового ринку необхідно визначити динаміку кількості страхових компаній та рівень їх концентрації (табл.2.1) [23, 24, 25, 26, 27]. Це допоможе оцінити загальний потенціал страховиків стосовно обсягів надання страхових послуг.

Таблиця 2.1

Кількість страхових компаній та їх концентрація в Україні у 2017-2021рр.

Кількість страхових компаній	2017	2018	2019	2020	2021	Відношення 2021р до 2017р у %
Загальна кількість	294	292	233	215	155	61,6
в т.ч. СК «non-Life»	261	260	210	195	142	62,1
в т.ч. СК «Life»	33	32	23	20	13	57,6
Концентрація СК «non-Life», %	88,8	89,0	90,1	90,7	91,6	100,8
Концентрація СК «Life», %	11,2	11,0	9,9	9,3	8,4	

Джерело: розраховано за даними [23, 24, 25, 26, 27]

Загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2021 становила 155, у тому числі «life» – 13 компанії, «non-life» – 142 компанії. Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, а саме: відбулося зменшення на 139 страхових компаній з кінця 2017 року до грудня 2021 року. Водночас варто

констатувати про досить низький рівень розвитку страхування життя. Необхідно відзначити, «що характерною рисою розвитку страхового ринку України є те, що він на 91,6 % складається зі страхових компаній «non-Life»» [1]. Причиною низького рівня розвитку страхування життя є те, що у переважній більшості громадяни України спостерігається недостатній платоспроможний попит на послуги з довгострокових видів страхування життя. У таблиці 2.2 представленні показники розвитку страхових компаній України протягом 2017-2021рр.

Таблиця 2.2

Показники діяльності страхових компаній України у 2017-2021рр.

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	Відношення 2021р до 2017р у %
Валові страхові премії	43 431,8	49 367,5	53 001,2	45 184,9	38 070,6	87,7
Валові страхові виплати	10 536,8	12 863,4	14 338,3	14 852,7	13 427,7	127,4
Чисті страхові премії	28 494,4	34 424,3	39 586,0	40 350,2	35 253,0	123,7
Чисті страхові виплати	10 256,8	12 432,6	14 040,5	14 451,9	13 215,7	128,8
Обсяг сформованих страхових резервів	22 864,4	26 975,6	29 558,8	34 192,1	35 642,8	155,9
Сплачено на перестраховання	18 333,6	17 940,7	16 713,4	8 487,4	6 722,3	36,7
Загальні активи страховиків	57 381,0	63 493,3	63 866,8	64 925,2	65 635,6	114,4
Обсяг сплачених статутних капіталів	12 831,3	12 636,6	11 066,1	9 748,1	8 794,8	68,5

Джерело: розраховано за даними [23, 24, 25, 26, 27]

За період 2017 – 2021 рр. на страховому ринку України спостерігалися різновекторні тенденції. Зокрема доходи компаній у вигляді сплачених платежів скоротилися на 12,3 %. Натомість страхові виплати збільшилися на 127,4 %. Представлена динаміка показників є небезпечною для страховиків з позиції забезпечення їх платоспроможності, хоча страхові резерви зросли на 155 %, що позитивним чинником в діяльності страхових компаній. Розміри статутних

капіталів страховиків скоротилися більше ніж на третину, що пов'язано передусім зі скороченням кількості компаній. Проте активи страхових компаній за досліджуваний період зросли на 114,4 %, що є безумовно позитивним фактом для страхового середовища.

Динаміка рівнів валових та чистих виплат до страхових премій протягом 2018-2021рр. відображена на рис.2.1.

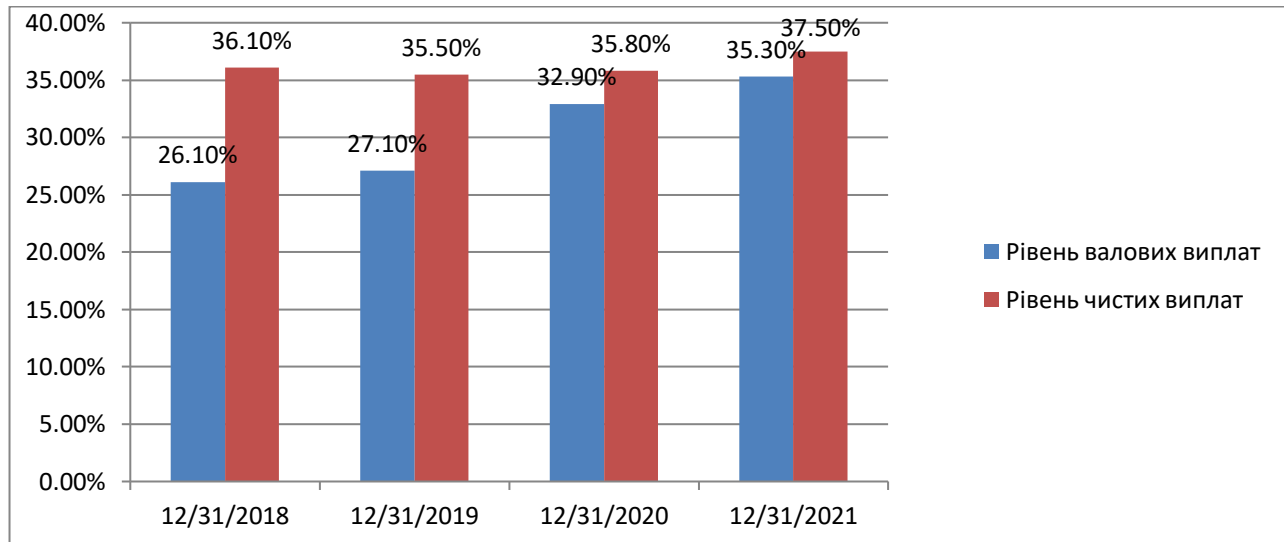
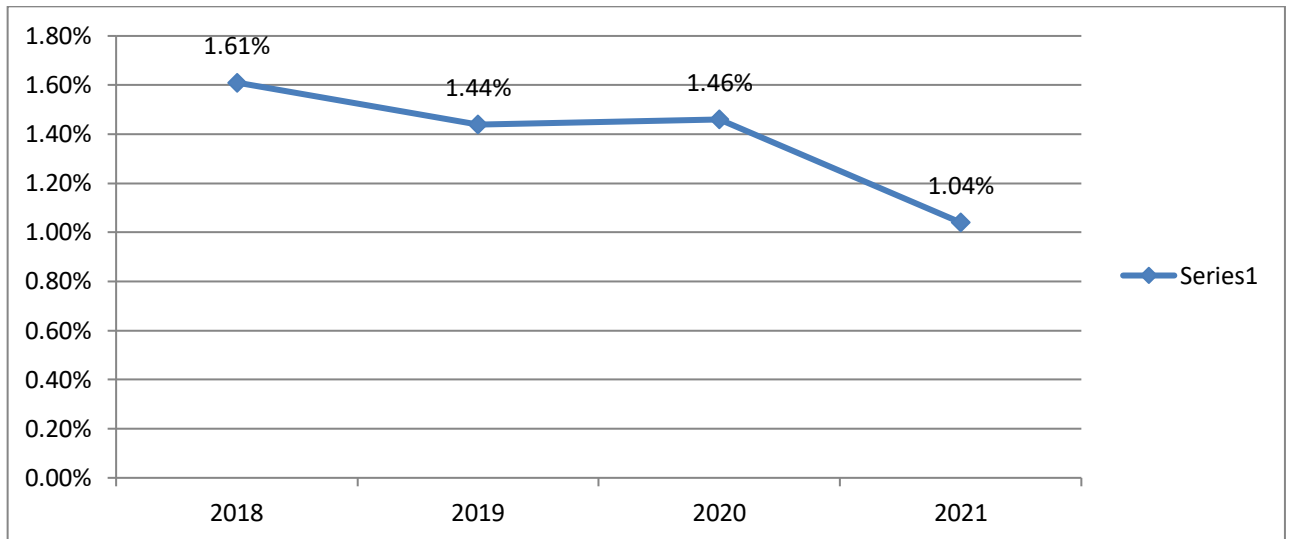

Рис. 2.1. Динаміка рівнів валових та чистих виплат до страхових премій протягом 2018-2021рр

Джерело: розраховано за даними [24, 25, 26, 27].

Аналіз рисунку 2.1 дає підстави стверджувати що рівень виплат (валових та чистих) є переважно прийнятним для страховиків. Однак варто зауважити, що високий рівень виплат за досліджуваний період спостерігається у сфері «аграрного страхування, добровільного особистого страхування, страхування життя, з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів» [8].

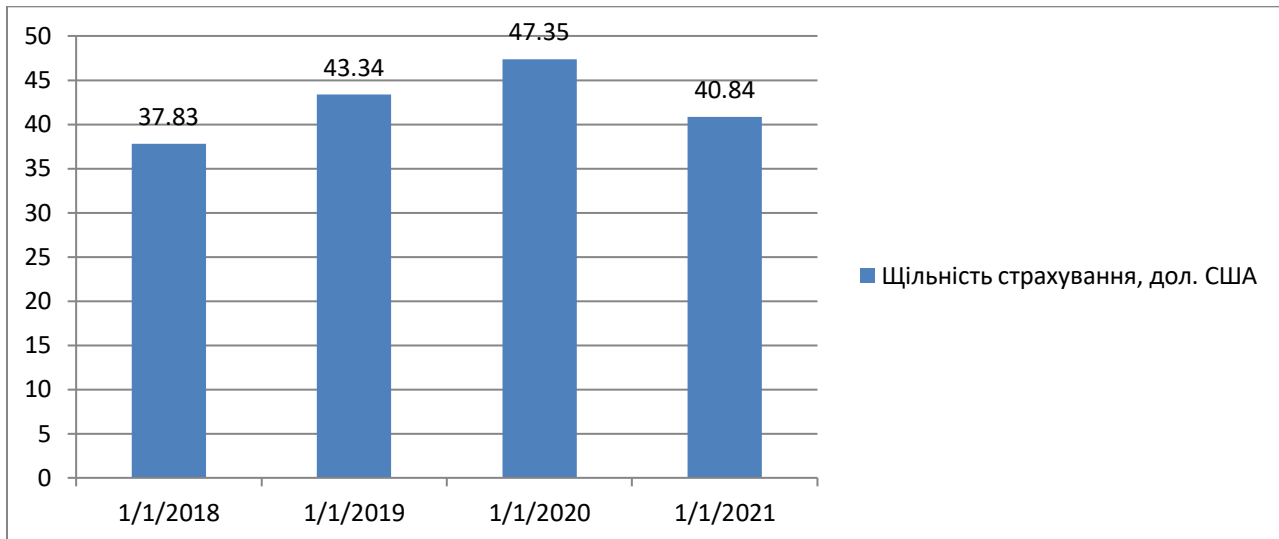
Розвиток страхового ринку на макроекономічному рівні характеризується такими показниками як рівень проникнення страхування (співвідношення страхових премій до ВВП) та щільність страхування(розмір страхової премії на душу населення) [8]. Динаміка цих показників відображена на рис. 2.2.

*Рис. 2.2 Рівень проникнення страхування в Україні протягом 2018-2021рр.
Джерело: розраховано за даними [24, 25, 26, 27].*

Рівень проникнення страхування «допомагає оцінити вплив страхування на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому» [2]. Відношення страхових платежів до вартості товарів та послуг, виготовлених за період 2018-2021 рр, зберігає низхідний тренд, з 2018 р. до 2020 р. показник знизився на 15%. У 2021 р.. зафіксоване рекордно низьке значення – 1,12%. Дане явище можна пояснити тим, що в 2021 р. різниця з ВВП минулого року становила 20,1%, при цьому страхові премії не продемонстрували значного зростання. Слід зауважити, що оптимальний рівень проникнення страхування знаходиться на рівні від 8% до 12%. У порівнянні з розвинутими країнами світу в Україні співвідношення страхових внесків та ВВП знаходиться на низькому рівні: у США даний показник становить в середньому 27%, у Німеччині – 23%, у Великобританії – 7% [7].

Показник щільності страхування (Insurance Density ratio) використовується як «індикатор розвитку страхування всередині країни й розраховується як співвідношення розміру страхових премій до всього населення країни» [9]. Даний показник показує скільки одна особа витрачає грошей на страхування. Проаналізуємо динаміку зміни рівня показника щільності страхування протягом 2018-2021рр (рис.2.3)

*Рис. 2.3. Щільність страхування в Україні протягом 2018-2021рр., дол. США.
Джерело: розраховано за даними [24, 25, 26, 27].*

Отже, проаналізувавши динаміку зміни даного показника, бачимо, що протягом досліджуваного періоду показник щільності страхування зріс з 37,83 дол. США до 40,84 дол. США, тобто на 3,01 дол. США або на 7,95%. Цей показник в Україні є досить низьким, що свідчить про низький рівень поширюваності страхових послуг. Це «також підтверджує порівняння щільності страхування в Україні з іншими розвинутими країнами світу» [9]. Так, «за даними дослідження Swiss Re Institute у 2020 році Україна займала 79 позицію за цим показником серед досліджуваних країн» [4].

Аналіз сучасних тенденцій розвитку страхового ринку України дозволив виявити ряд проблем, зокрема: «відсутність належного рівня інституціонального забезпечення страхового процесу; високий рівень інфляції, що створює диспропорції у вартості страхових премій і кінцевих виплат та дестабілізує ринок страхування життя; недосконала конкуренція за якісною складовою страхових послуг; низький рівень страхової культури та зацікавленості населення у страхуванні внаслідок недостатньої платоспроможності населення; недостатній розвиток довгострокового страхування життя, пенсійних ануїтетів та інших видів нагромаджувального страхування; низький рівень капіталізації, платоспроможності та ліквідності страховиків» [41].

Проте варто зауважити, що страховий ринок України має перспективи подальшого розвитку. Їх суть полягає у налагодженні інноваційних комунікацій між учасниками страхового процесу, удосконаленні комплексу маркетингових заходів, розширенні спектру страхових послуг тощо.

2.2 Аналіз динаміки змін доходів та витрат страхових компаній

Доходи страхової компанії доцільно поділяти на «доходи від операційної діяльності, доходи від інвестиційної діяльності й інші доходи. Перша найбільша група містить доходи від основних і допоміжних страхових операцій, тобто від прямого страхування, від вхідного та вихідного перестраховування та від розміщення страхових резервів» [9]. До операційної діяльності страхової компанії також належить «надання послуг для інших страховиків і надання послуг, що безпосередньо пов'язані із видами діяльності, зазначеними у статті 2 Закону України «Про страхування»» [31].

Важливо зауважити, що «страховики, які здійснюють страхування інше, ніж страхування життя, отримують дохід від реалізації страхових послуг (у тому числі послуг з вхідного перестраховування) у вигляді чистих зароблених страхових платежів (внесків, премій). Проте, у публікаціях вітчизняних науковців замість цього показника до складу операційних доходів помилково включаються страхові платежі» [10, 11]. Слід пояснити, що «під час надходження страхових платежів одночасно зростають страхові зобов'язання, тому економічні вигоди у страхової компанії не збільшуються, тобто дохід нею не отримується. Страхові платежі відраховуються у резерви незароблених премій і стають доходом лише тоді, коли перейдуть у статус зароблених» [11].

Розрахунок доходу від реалізації страхових послуг, для компаній, «що здійснюють страхування інше, ніж страхування життя, здійснюється таким чином: з чистих страхових платежів віднімається зміна чистих резервів незароблених премій» [5]. Показник чистих страхових премій обчислюється як

«валові страхові премії зменшені на премії, належні перестраховикам. Аналогічно, чисті страхові резерви дорівнюють страховим резервам за мінусом частки перестраховиків у страхових резервах» [4, 5].

Проаналізуємо тенденції змін консолідованих доходів (табл. 2.3) та структуру консолідованих доходів (табл. 2.4) страхових компаній України, що здійснюють страхування інше, ніж страхування життя.

Таблиця 2.3

Динаміка доходів страхових компаній України

Стаття доходу	Значення за роками, млн. грн.			Темп зростання у 2021 р. до 2019 р., %
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	
Чисті зароблені страхові платежі	39 586,0	40 350,2	35 253,0	89,1
Дохід від надання послуг для інших страховиків	17,1	24,2	35,4	207,0
Дохід від надання послуг, що безпосередньо пов'язані із видами діяльності, зазначеними у статті 2 Закону України «Про страхування»	36,4	66,7	94,6	259,9
Частки страхових виплат і відшкодувань, компенсовані перестраховиками	1180,6	1158,6	2396,8	203,0
Інші операційні доходи	1027,1	1027,7	1030,7	100,4
Фінансові доходи	1215,2	1190,2	1379,6	113,5
у тому числі доходи від участі в капіталі	44,8	94,4	116,1	259,2
доходи за облігаціями	141,5	176,7	212,2	150,0
доходи від депозитів	928,4	788,1	916,2	98,7
дивіденди за акціями	1,0	1,0	1,8	180,0
Інші доходи	6955,1	4332,4	4114,4	59,2
Надзвичайні доходи	0,4	0,1	0,1	25,0
Усього доходів	51 133,20	49 210,20	45 550,80	89,1

Джерело: розраховано за даними [25, 26, 27].

Згідно з табл. 2.3 доходи страхових компаній у 2021 році відносно 2018 року знизилась на 11 %. Для порівняння: індекс споживчих цін за період 2014-2017 роки склав 106,3 %, а темп зростання середньорічного курсу долара США у 2021 році до 2019 року – 117,2 %. Це дає підстави стверджувати, що «реальні доходи страхових компаній значно зменшились. Погіршення сумарного результату відбулось за рахунок зниження в абсолютному розмірі інших

операційних доходів та інших доходів які значно нижче рівня інфляції» [3]. Динаміка змін валових страхових премій у розрізі страхових компаній, складена на підставі аналізу фінансової звітності страховиків, наведена у табл.2.4.

Загалом протягом 2019-2021рр динаміка змін валових страхових премій у всіх аналізованих страховиків є позитивною, тобто має тенденцію до зростання. Аналіз таблиці 2.4 дає підстави стверджувати, що протягом досліджуваного періоду найбільше зростання валових страхових премій зазнала страхова компанія «ВУСО», збільшення відбулось на 68,3%. Це свідчить про збільшення грошових сум які клієнти даної компанії сплачували протягом даного періоду, що в свою чергу може констатувати про збільшення клієнтської бази страховика. Валові страхові премії у страхової компанії «PZU Україна» протягом аналізованого періоду суттєвих змін не зазнають, зростання відбулось лише на 2,1%, що є досить низьким показником і свідчить про непомірковану політику страховика щодо збільшення страхових премій.

Таблиця 2.4

**Динаміка змін валових страхових премій
у розрізі страхових компаній за 2019-2021рр.**

№	Страхові компанії України	Значення за роками, тис. грн.			Відношення 2021р. до 2019р., у %
		2019 р.	2020 р.	2021 р.	
1	ARX	2 299 419	2 680 022	3 405 305	148,1
2	Уніка	2 152 170	2 495 571	3 020 554	140,3
3	ТАС СГ	1 815 100	2 026 920	2 449 545	135,0
4	УСГ	1 878 768	1 913 206	2 347 065	124,9
5	Арсенал Страхування	1 717 883	1 846 062	2 142 529	124,7
6	Інго Україна	1 527 518	1 645 452	2 000 174	130,9
7	PZU Україна	1 709 188	1 485 572	1 745 928	102,1
8	ВУСО	1 021 547	1 162 346	1 719 053	168,3
9	Альфа Страхування	984 179	1 150 657	1 524 416	154,9
10	Універсальна	953 890	953 830	1 242 697	130,3

Джерело: розраховано за даними [32].

Витрати страхової компанії, так само, як і доходи, пов'язані із двоїтим характером її діяльності. Виокремлюють «витрати на проведення страхових операцій (саме вони формують собівартість страхової послуги) і витрати на проведення інших операцій (витрати, що супроводжують одержання доходів від

інвестиційної та фінансової діяльності, а також інших його доходів від звичайної діяльності та надзвичайних операцій)» [37]. Понад 90 % загальної суми витрат страхової компанії припадає, безперечно, на «страхові» витрати. Ці витрати дуже неоднорідні.

Всю їх сукупність можна за економічним змістом поділити на три великі групи: «1) виплати страхових сум та страхових відшкодувань за договорами страхування й перестраховування; 2) витрати на обслуговування процесу страхування і перестраховування; 3) витрати на утримання страхової компанії» [29].

Згідно із Законом України «Про страхування», страхове відшкодування — «це грошова сума, яка виплачується страховиком за умовами майнового страхування і страхування відповідальності при настанні страхового випадку» [31]. Проаналізуємо динаміку змін страхових виплат в розрізі страхових компаній за 2019-2021рр. (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка змін страхових виплат в розрізі страхових компаній за 2019-2021 рр.

№	Рейтинг страхових компаній	Значення за роками, тис. грн.			Відношення 2021р. до 2019р. у %
		2019 р.	2020 р.	2021 р.	
1	Уніка	1 688 947	1 226 589	1 329 251	78,7
2	ARX	989 846	1 027 707	1 341 418	135,5
3	ТАС СГ	726 963	887 598	1 142 848	157,2
4	PZU Україна	685 601	899 419	687 113	100,2
5	Інго Україна	657 554	768 226	928 249	141,2
6	Арсенал Страхування	527 071	669 945	898 374	170,4
7	Універсальна	517 154	298 370	424 442	82,1
8	Провідна	482 668	481 035	613 961	127,2
9	Княжа	344 831	317 488	424 442	123,1
10	Оранта	326 543	387 118	442 930	135,6

Джерело: розраховано за даними [32].

За досліджуваний період витрат більшості страховиків наведених в табл.2.6 мають тенденцію до зростання. Зокрема найбільше зростання страхових виплат протягом 2019-2021 рр. має страхова компанія «Арсенал страхування», її виплати зросли понад 70%. Зокрема, це свідчить про збільшення соціальної активності населення, а отже зростання кількості страхових випадків. Крім цього, у страхової компанії «Уніка» є певна тенденція до зменшення страхових

виплат, її страхові виплати знизились майже на 22% у 2021р., порівнюючи з 2019 р.

Оцінка фінансового результату страховика має важливе значення, тому що показує здатність компанії знаходити можливості фінансування на ринках грошей і ринках капіталу, а також здатність компанії відповідати за своїми зобов'язаннями.

Аналіз фінансового результату ТОП-10 страховиків на ринку представлено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6.

**Динаміка чистого прибутку(збитку) ТОП-10 страховиків
на ринку за період 2019-2021рр.**

№	Рейтинг страхових компаній	Значення за роками, тис. грн.			Відношення 2021р. до 2019р. у %
		2019 р.	2020 р.	2021 р.	
1	Уніка	88 988	302 004	144 385	47,8
2	ARX	96 976	298 658	197 436	66,1
3	PZU Україна	107 261	181 472	20 167	11,1
4	ВУСО	74 721	167 878	64 322	38,3
5	ТАС СГ	30 711	137 012	90 067	65,7
6	Провідна	850	93 849	48 083	51,2
7	Інго	51 078	91 991	87 730	95,4
8	Княжа	-6 919	84 241	44 574	52,9
9	Універсальна	3 459	72 077	43 782	60,7
10	УСГ	576	65 404	21 205	32,4

Джерело: розраховано за даними [32].

Отже, протягом 2019-2021рр прибуток(збиток) більшості страховиків має нестабільну тенденцію. Зокрема, якщо порівняти 2020р. з 2019р. тут відбувається суттєве підвищення прибутковості всіх страховиків. Це безпосередньо пов'язано зі зростанням монополізації на ринку ТОП-10 страховиків, а також відсутністю необхідного достатнього контролю за діяльністю страхових компаній. Проте, уже в 2021 році така монополізація ринку стрімко знизилась, від чого і знизились прибутки ТОП-10 страховиків та почали більш пропорційно розподілятися по ринку. Це безпосередньо пов'язано з тим що Національний Банк України розпочав тотальний контроль за надійністю та прозорістю на ринку, від чого зменшилась кількість страховиків і структура ринку дещо змінилась.

2.3 Умови забезпечення платоспроможності, прибутковості та рентабельності страховиків

Страхові компанії з метою забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками зобов'язані дотримуватися певних вимог, які забезпечують їхню платоспроможність.

Платоспроможність страхової компанії – це здатність своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання. Це означає можливість виконання зобов'язань за підписаним договором страхування в будь-який заздалегідь обумовлений час. Іншими словами, платоспроможність – це величина, при якій активи страхової компанії перевищують або дорівнюють вартості її зобов'язань [20].

Фінансові ресурси страхових компаній - це залучені кошти, які являють собою сукупність тимчасово незадіяних активів страхових компаній протягом певного періоду часу. До складу фінансових ресурсів страхової компанії входять власні кошти та залучені кошти, до яких у свою чергу відносяться: власний капітал - статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, цільовий прибуток і фінансування, резервний фонд, фонд соціальної сфери; залучені кошти - страхові резерви, кредити, кредиторська заборгованість, кредити перестраховування.

Нормативний резерв платоспроможності на будь-яку дату здійснення страховиком виду страхування, відмінного від страхування життя, дорівнює більшому із зазначених значень, а саме:

Перший - Розраховується шляхом множення суми премії за перші 12 місяців на 0,18 (останній місяць складатиметься з днів з дати розрахунку). При цьому страхова премія, що підлягає сплаті перестраховиком, буде зменшена на 50%;

Другий розраховується шляхом множення суми страхової виплати за перші 12 місяців на 0,26 (останній місяць включатиме кількість днів з дати розрахунку). При цьому сума страхового відшкодування, що виплачується перестраховиками згідно з укладеним договором перестраховування, зменшується на 50%.

Прибутки страхової компанії – «це різниця між страховими внесками клієнтів і їхніми винагородами в разі настання страхових випадків. Прибутковість прийнято вважати основним показником успішної діяльності підрозділу або корпорації в цілому, який надалі враховується її керівниками при нарахуванні премій співробітникам. Прибуток страховика складається з прибутку від страхової діяльності, прибутку від інвестиційної та фінансової діяльності, прибутку від іншої звичайної операційної діяльності та надзвичайних операцій»[5, 21]. Прибуток від страхової діяльності включає: «1) прибуток, який закладається при формуванні діяльності страховика, 2) прибуток за рахунок зниження собівартості страхової послуги (економія витрат на проведення страхування або зменшення виплат при зниженні збитковості страхових послуг» [21]. Отже, основною умовою забезпечення прибутковості страховика є дотримання позитивного балансу при різниці між страховими внесками клієнтів і їхніми винагородами.

Таблиця 2.7

**Показники співвідношення страхових виплат до премій
у розрізі страхових компаній України**

№	Страхові компанії	Премії, тис.грн.	Виплати, тис.грн.	Рівень виплат, %
1	ТАС СГ	16174	1391	8,6
2	УСГ	7902	1258	15,9
3	МЕГАПОЛІС СО	7451	283	3,8
4	АРХ	7343	1090	14,8
5	УНІКА	7198	327	4,6
6	PZU УКРАЇНА	6640	1196	18,0
7	ІНГО	5945	488	8,2
8	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	5772	646	11,2
9	ОРАНТА	4772	430	9,0
10	ЄВРОІНС УКРАЇНА	4421	538	12,2
11	ВУСО	4393	861	19,6
12	ГАРДІАН	4063	287	7,1
13	УПСК	4002	706	17,6

Джерело: розраховано за даними [32]

Величина отриманого прибутку від страхової діяльності є абсолютним показником ефективності діяльності страхової компанії. Відносним показником виступає рентабельність страхових операцій, під якою доцільно розуміти рівень перевищення доходів над витратами за результатами проведення страхових

операцій за розрахунковий період часу (наприклад, за рік) за певним видом страхування(групи видів) або самостійного страхового фонду. [38]

На основі отриманих даних сформуємо рейтинг страхових компаній за показниками співвідношення виплат до премій (табл. 2.7)

Представлені рівні співвідношення виплат до премій свідчать про сприятливі умови для страховиків щодо виконання ними взятих фінансових зобов'язань за договорами страхування.

Водночас варто усвідомлювати, що рівень виплат у розрізі окремих класів та видів страхування може суттєво змінюватись у бік зростання. Це вимагає вжиття заходів, спрямованих на підвищення фінансової стабільності та платоспроможності страховиків.

Висновки до розділу 2

1. Визначено що, фінансові результати діяльності страхових компаній України за 2018 – 2021 рр. мають дещо неоднозначний характер. Зокрема за досліджуваний період сума акумульованих платежів скоротилася на 29,9%. Натомість виплати за фактом настання страхових подій зросли на 4.4%. Варто наголосити, що найбільший рівень виплат до премій зафіксовано в таких видах страхування, як аграрного страхування, автотранспортного страхування та страхування вантажів тощо.

2. Виявлені тенденції свідчать про необхідність вжиття комплексу заходів спрямованих на забезпечення фінансової стабільності та платоспроможності страхових компаній. Йдеться насамперед про поступове зростання статутного капіталу та інших фондів (гарантований, резервний тощо), які перебувають у розпорядженні страховика. Крім цього, важливе значення має процес формування технічних резервів, які спрямовуються на виплату відшкодувань та страхових сум. Концентрація капіталу компанією є основою її платоспроможності та фінансової надійності на страховому ринку.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

3.1. Інструменти забезпечення процесами управління фінансовою діяльністю страхових компаній

Організація сучасної моделі управління страховою компанією передбачає використання дієвих інструментів для досягнення стратегічних та тактичних цілей страховика. Зазначені інструменти мають бути інтегровані у взаємопов'язаній бізнес-процеси. Завдяки організації та використанню бізнес-процесів послідовно здійснюється операційна, інвестиційна та фінансова діяльність страховика. Обрані інструменти мають бути спрямовані на досягнення конкретних завдань у процесі управління страховою компанією. З позиції менеджменту доступні інструменти варто розмежувати на чотири групи, а саме: організаційні, страхові, маркетингові та фінансово-економічні (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Сукупність інструментів забезпечення фінансовою діяльністю страхових компаній

Інструменти забезпечення	Зміст та характеристик інструментів забезпечення страхової діяльності
1	2
<i>Організаційні</i>	
Ліцензування	Набуття статусу страховика та отримання права на здійснення страхової діяльності
Формування статутного капіталу	Проводиться засновниками компанії з метою підготовки до реалізації нею діяльності зі страхування
Делегування повноважень в середині компанії	Вертикальне та горизонтальне управління страховою компанією на ринку з метою забезпечення конкурентних переваг на ринку
Формування мережевої структури	Мережева структура компанії (кількість представництв, відділень, філій по регіонах) формується відповідно за завдань та цілей страховика на регіональному, національному та глобальному рівнях
Кадрове забезпечення	Наявність висококваліфікованих кадрів в страховій компанії надає можливості вирішувати стратегічні та тактичні завдання розвитку компанії.

<i>Страхові</i>	
Правила страхування	Розробляються для кожного виду страхування з метою у подальшого укладання та переукладання договорів страхування
Асортимент страхових послуг	Надає право вибору страхувальникам щодо варіантів страхового захисту
Договори страхування	Укладаються між страховиком та страхувальником для взаємного розподілу ризиків та відповідальності в межах договірних зобов'язань
<i>Маркетингові</i>	
Реклама	Сприяння укладанню нових та переукладанню чинних договорів страхування
Позиціонування	Представлення на страховому ринку існуючих та нових послуг для наявних й потенційних страхувальників
Стимулювання збуту	Здійснюється з метою збільшення обсягів реалізації послуг на страховому ринку
<i>Фінансово-економічні</i>	
Тарифна політика	Реалізується для урегулювання фінансово-економічних інтересів між суб'єктами страхового процесу
Диверсифікація доходів	Надає можливість урізноманітнити структуру доходів компанії від різних видів діяльності
Виконання страховиком взятих договірних зобов'язань	Необхідна умова та ключове завдання в діяльності страхової компанії у взаємовідносинах зі страхувальників
Інвестиційна діяльність	Властива компаніям які надають послуги зі страхування життя та інших довгострокових видів страхування
Перестраховування	Забезпечує вторинний розподіл ризиків між страховими та перестраховими компаніями

Джерело: власні дослідження.

Необхідною умовою започаткування діяльності страхової компанії є використання набору інструментів організаційного спрямування. Йдеться насамперед про ліцензування страхової діяльності. Згідно зі ст. 11 Закону України «Про страхування» ліцензії страховики можуть отримати з прямого страхування життя та іншого страхування, ніж страхування життя за обраними класами страхування, а також вхідного перестраховування.

Функціонування страхової компанії неможливе без формування статутного капіталу. Адже саме завдяки збільшенню даного елемента капіталу розширюються можливості страховика щодо покриття різноманітних ризиків страхуванням, зростає його місткість, тобто спроможність акумулювати значні суми страхових платежів, а відтак і нести більшу відповідальність за договорами

страхування та перестраховування. Крім цього нарощування сум статутного капіталу підвищує фінансову надійність та платоспроможність страховика.

Ефективне управління страховою компанією передбачає чітке делегування повноважень між її структурними підрозділами (зокрема, відділами: маркетингових досліджень, актуарних розрахунків, фінансової безпеки) тощо. Відповідно до окреслених пріоритетів діяльності компанії на страховому ринку визначається мережева структура, яка може складатися з певної кількості філій, представництв на регіональному, національному та/або регіональному рівнях. Досягнення поставлених цілей в діяльності страхової компанії зумовлює необхідність кадрового забезпечення, яке має базуватися на критеріях: професіоналізму, відданості справі та високої мотивації тощо.

Серед страхових інструментів, що перебувають в арсеналі компанії насамперед слід виділити правила страхування. Правила розробляються з метою деталізації умов страхування, а саме визначення суб'єктів та об'єктів, ризиків, ймовірних страхових подій, прав та обов'язків учасників страхового процесу тощо. На базі розроблених правил укладаються договори з різних видів страхування, які є основним правовим документом, що регламентують взаємовідносини між учасниками страхового процесу. Наявність широкого асортименту страхових послуг надає більші можливості потенційним страхувальникам задовольняти попит у страховому захисті, а страховим компаніям – капіталізувати власні доходи.

Важливу роль в діяльності страхових компанії посідають маркетингові інструменти управління. Послідовне використання зазначених інструментів дозволить страховику забезпечити просування послуг на ринку, посилити комунікаційно-інформаційні між учасниками страхового процесу, розширити коло потенційних страхувальників, урізноманітнити канали збуту (раціонально поєднуючи офлайн та онлайн продажі) страхових послуг ринку. Завдяки розробці та впровадженню маркетингових стратегій із застосуванням різноманітних інструментів досягаються конкурентні переваги на ринку, які

відображаються в обсягах страхового покриття, акумульованих, доходах, прибутковості компанії тощо.

До ключових фінансово-економічних інструментів страхової діяльності варто віднести страхові тарифи. Адже завдяки тарифній політиці здійснюється ціноутворення на страхові послуги. У даному контексті постає необхідність збалансування страхових інтересів учасників ринку. Для страхувальників першочергове значення має баланс між ціною доступністю на страхові послуги та надійністю страхового захисту. Водночас для компаній пріоритетним завданням є забезпечення адекватності між вартістю послуги та ризиками, які приймаються на страхування. Завдяки виваженій ціновій політиці страховики підтримують належний рівень власної платоспроможності, а також прибутковості та рентабельності страхових операцій.

Одним з креативних напрямів нарощування доходів страховика є їх диверсифікація. Даний інструмент застосовується у разі розширення асортименту надання страхових послуг, збільшення каналів збуту, урізноманітнення спектра ризиків, які покриваються страхуванням.

Для компаній, які позиціонують послуги зі страхування життя постає завдання інвестування тимчасово вільних коштів страхувальників. Відповідно до Закону України «Про страхування» передбачено можливість здійснення інвестицій у наступні категорії активів, зокрема: банківські вклади (депозити), валютні вкладення згідно з валютою страхування, нерухоме майно, державні та корпоративні цінні папери тощо. Фінансово-економічний ефект від інвестування полягає в акумулюванні та вкладанні коштів у високоліквідні активи національної економіки, а також капіталізації доходів страхувальників

Необхідною умовою функціонування страхових відносин у суспільстві є розвиток такої інституції, як перестраховання. Завдяки даному фінансовому інструменту здійснюється вторинний розподіл ризиків між страховими компаніями. Відтак створюються підґрунтя для забезпечення фінансової надійності та платоспроможності страховиків.

Процес скоординованого управління передбачає необхідність визначення тактичних й стратегічних цілей управління фінансовою діяльністю страхової компанії.

Рис. 3.1. Тактичні та стратегічні цілі управління фінансовою діяльністю страхової компанії

Джерело: власні дослідження.

Отже, ефективне управління фінансовою діяльністю страхових компаній передбачає послідовне застосування різноманітних інструментів впливу на суб'єкти страхового процесу. Їх використання має сприяти підвищенню ділової та інвестиційної активності учасників ринку.

3.2. Проблеми та перспективи капіталізації компаній на страховому ринку

Капіталізація страхової компанії є «комплексом дій, спрямованих на реальне збільшення обсягу капіталу страхової компанії шляхом реінвестування

отриманого прибутку, залучення грошових коштів (страхових премій), емісійної діяльності, а також концентрації капіталу» [31].

Українські страхові компанії мають «низьку капіталізацію, що можна пояснити рядом причин, які мають здебільшого об'єктивний характер, а саме»[5]:

- нестабільність економічної ситуації в країні;
- низький рівень страхової культури населення і довіри до страховиків, які разом обумовлюють низький попит на страхові послуги;
- низька інституціональна спроможність переважної більшості страхових компаній України.

Капіталізація є одним з головних факторів конкурентної переваги страхової компанії на ринку. Більш капіталізовані страхові компанії «мають можливість брати на утримання більші за розміром ризику, вигравати тендери на комплексне обслуговування корпоративних клієнтів, залучати кошти на фінансовому ринку» [12].

Для об'єктивного розкриття сучасних тенденцій капіталізації страхового ринку, варто розглянути ключові показники у розрізі компаній, які надають послуги у сфері загальних видів страхування та видів страхування життя. Капітал страховика за джерелами його походження поділяється на власний і залучений. Найвагомим елементом у складі власного капіталу є статутний капітал, а у складі залученого — страхові резерви (табл. 3.2).

Аналіз таблиці 3.2 засвідчує, що власний капітал більшості страховиків за 2019-2021 рр. протягом аналізованого періоду має тенденцію до незначного зростання. За досліджуваний період найбільші темпи зростання спостерігалися у страховій компанії «ARX», її власний капітал збільшився майже вдвічі. Збільшення власного капіталу свідчить про розвиток страховика, розширення його фінансових можливостей та дає змогу брати на страхування об'єкти більшої вартості, заощаджувати на витратах із залучення капіталу та підвищувати гарантії виплат страхових відшкодувань [14].

Таблиця 3.2

**Динаміка структури капіталу TOP-10 компаній, що надають послуги
у сфері ризикових видів страхування за 2019-2021рр.**

№	Страхові компанії України	Власний капітал				Залучений капітал (технічні резерви)			
		2019р	2020р	2021р	2021 р. до 2019 р. у %	2019р	2020р	2021р	2021 р. до 2019 р., у %
1	АЛБАНС	1436,5	1440,0	1557,0	108,4	155,6	130,6	133,5	85,8
2	ІНГО Україна	647,0	711,2	770,5	119,3	1060,10	1126,70	928,2	88,1
3	ТАС СГ	610,9	696,8	655,7	107,5	1380,60	1614	1142,8	83,2
4	ARX	603,4	957,3	1154,7	191,7	1301,50	1564	1341,4	103,5
5	PZU УКРАЇНА	539,9	794,7	869	161,2	1618,80	1354,40	687,1	42,7
6	УНІКА	529,7	795,4	880,7	166,0	1602,30	1242,30	1329,2	83,7
7	ОМЕГА	456,7	491,6	334	73,1	60,8	66,8	47,7	78,9
8	КРЕДО	445,6	423,9	388,9	87,9	81,3	159,2	150,5	185,1
9	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	354,0	399,8	483,2	137,5	955,9	1097,30	898,3	94,2
10	УНІВЕРСАЛЬНА	271,5	355,3	399,1	147,7	598,3	619,2	378,1	63,6

Джерело: складено за даними джерела [22].

Найбільше скорочення по власному капіталу зазнала страхова компанія «ОМЕГА», даний показник зменшився майже на 30%. Водночас, доцільно зазначити що у 7 із 10 досліджуваних страхових компаній залучений капітал має тенденцію до зниження. Найбільшого скорочення зазнала страхова компанія «PZU Україна», її залучений капітал знизився майже на 60%. Інтерпретація даного показника свідчить про зростання виплат страхових відшкодувань. Таку динаміку показників варто розглядати з двох позицій: по-перше, виконання страховиками своїх зобов'язань перед страхувальниками; по-друге, необхідністю вжиття комплексу заходів пов'язаних з забезпеченням платоспроможності та ліквідності страховиків.

Страхові компанії які надають послуги зі страхування життя є невід'ємною частиною страхового ринку. Їх діяльність сприяє акумуляції капіталу, формуванню страхових фондів довгострокових видів страхування життя, а

також інвестуванню коштів в національну економіку. Роль страхування життя варто розглядати у багатовимірному аспекті, тобто зважаючи його позитивний вплив на економічні та соціальні процеси від посилення страхового захисту індивідуальних та корпоративних інтересів громадян. Динаміку структури капіталу ТОП-10 компаній, що надають послуги у сфері страхування життя за 2019-2021 рр. представлено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Динаміка структури капіталу ТОП-10 компаній, що надають послуги у сфері страхування життя за 2019-2021 рр.

№	Страхові компанії України	Власний капітал				Залучений капітал (технічні резерви)			
		2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р. у %	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р. у %
1	УНІКА ЖИТТЯ	434,2	462,6	429,6	98,9	837,4	909,3	926,5	110,6
2	МЕТЛАЙФ	352,8	330,4	301,2	85,3	2739,0	3 366,0	4225,5	154,2
3	ТАС	296,8	256,2	236,6	79,7	2415,6	2 910,9	3211,3	132,9
4	ГРАВЕ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	236,1	278,2	286,2	121,2	2492,6	3 071,5	3322,0	133,2
5	PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	231,5	365,2	410,3	177,1	782,4	991,6	1191,6	152,2
6	АСКА-ЖИТТЯ	77,9	85,5	86,0	110,4	95,1	100,1	113,2	119,0
7	КД-ЖИТТЯ	65,8	58,5	56,0	85,09	207,3	254,1	292,4	141,0
8	КНЯЖА ЛАЙФ ІНШУРАНС ГРУП	59,4	95,2	354,9	596,6	373,8	474,2	77,9	20,8
9	ARX LIFE	57,9	83,7	98,1	169,3	36,5	50,3	69,4	190,2
10	ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	47,3	45,8	76,4	161,2	24,8	35,8	32,0	129,3

Джерело: складено за даними джерела [22].

Відтак, аналіз структури капіталу ТОП-10 страхових компаній України, що позиціонують послуги у сфері страхування життя за 2019-2021 рр. дає підстави стверджувати про наступне. Найбільші темпи зростання власного капіталу спостерігались у страхової компанії «Княжа Лайф Вієнна Іншуранс Груп», її власний капітал зріс майже у 6 разів, з 59,49 млн грн до 596,6 млн грн. Це пояснюється «диверсифікованим становищем Групи та швидкою переорієнтацією бізнесу на цифровий простір» [1]. Найбільшого скорочення за аналізований період по власному капіталу зазнала страхова компанія «ТАС», її

власний капітал знизився майже на 30%. Однак, залучений капітал даного страховика має тенденцію до збільшення. Водночас, найбільшого зростання по залученому капіталу досягла страхова компанія «ARX Life», з 36,52 млн грн до 69,46 млн грн. Найбільшого скорочення зазнала страхова компанія «Княжа Лайф Вієнна Іншуранс Груп», її технічні резерви знизились майже у 5 разів, з 373,80 млн грн до 77,99 млн грн. Таке зниження пояснюється збільшенням частки страхових виплат.

Одним із напрямів підвищення капіталізації страхового ринку при одночасному забезпеченні його фінансової стійкості може бути збільшення власного капіталу страховиків. Капіталізуючи чистий прибуток, страховики мають можливість збільшувати власний капітал. В процесі капіталізації чистого прибутку страховики здійснюють перерозподіл власних ресурсів, і тому кожен страховик виходячи з цього має можливість формувати стратегічні плани щодо розширення бізнесу, а отже – збільшення капіталізації на ринку.

Важливим напрямом збільшення капіталізації страхового ринку є поміркована політика держави щодо оподаткування прибутку страховиків. Податковим Кодексом України передбачено 2 об'єкти оподаткування страховика: прибуток від страхової і нестрахової діяльності страховика, що оподатковується за загальною ставкою 18 відсотків, та дохід від страхової діяльності, для оподаткування якого застосовуються різні ставки. Тобто під кожний об'єкт оподаткування виокремлено правила і ставки. При цьому, як встановлено у п. 136.5, «податок на дохід від страхової діяльності є частиною податку на прибуток» [14]. Саме тому, правильне і помірковане регулювання ставок оподаткування для страховиків може сприяти капіталізації на страховому ринку.

Також, досить суттєвим напрямком щодо збільшення капіталізації на страховому ринку є залучення іноземних інвестицій. Ще зовсім недавно «страховий ринок України був важкодоступним для іноземного капіталу. Причиною цього стала протекціоністська спрямованість вітчизняного законодавства, зокрема участь іноземних інвесторів обмежувалася 49-відсотковою часткою у статутному капіталі страхової компанії тощо. Проте

сьогодні відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом, страховий ринок нашої країни став відкритим для іноземного капіталу. Політику щодо іноземних страховиків слід розглядати з позиції цілей, які має на меті держава» [1, 3, 5]. Цілі будь-якої держави у цьому процесі зводяться до двох груп. По-перше, «кожна держава при проведенні політики щодо допуску іноземних страховиків на свій національний ринок намагається захистити національні інтереси – інтереси страхувальників і страховиків. По-друге, залучення іноземних інвестицій у страхування має на меті підвищення капіталізації ринку» [10, 19]. Однак наведені цілі до певної міри взаємно виключають одна одну. Так, бажання збільшити приплив іноземного капіталу «спричиняє створення сприятливого інвестиційного клімату, а бажання захистити національних страховиків неминуче призводить до усіляких обмежень. Основним завданням оптимальної політики у цій сфері є збалансування обмежувальних і стимулювальних заходів» [34].

Висновки до розділу 3

1. Визначено що, функціонування страхової компанії неможливе без застосування інструментів забезпечення управлінням фінансовою діяльністю. Перш за все страховику необхідно правильно забезпечити організаційні інструменти такі як ліцензування, формування статутного капіталу а також забезпечити ефективне делегування повноважень в середині компанії, формування мережевої структури, кадрове забезпечення. Все це дасть можливість страховику вийти на ринок страхування.

2. Виявлені проблеми капіталізації страховиків на страховому ринку дають можливість визначити ряд завдань котрі необхідно виконати щоб подолати ці проблеми. Одними з ключових проблем є економічна нестабільність та військова активність в Україні. Вирішити ці питання можливо лише на державному рівні, що і робиться на сучасному етапі. Саме тому в найближчому майбутньому прогнозується швидке зростання капіталізації страховиків на ринку.

ВИСНОВКИ

У представленій кваліфікаційній роботі обгрунтовано теоретично-методичні засади управління фінансовою діяльністю страхової компанії, проведена оцінка фінансових результатів страхових компаній на ринку України, визначено інноваційні підходи до управління фінансовою діяльністю страховою компанією. Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати наступні висновки.

1. Практика страхового бізнесу показує, що існуюча організація фінансів страховика на сьогодні загалом є прийнятною проте з певними специфічними особливостями. Сутність фінансів страховиків, особливості їхньої організації та управління ними слід розглядати, беручи до уваги сутність децентралізованих фінансів взагалі та враховуючи зокрема специфіку страхової діяльності. Під організацією фінансів страховика слід розуміти організацію управління грошовими перерозподільними відносинами між страховою компанією та її контрагентами; організацію та управління рухом грошових коштів страховика та його капіталу в чинному правовому середовищі з метою забезпечення фінансової стійкості страховика і максимізації його прибутку або збільшення вартості компанії.

2. Обгрунтовано механізм формування та використання фінансових ресурсів страхових компаній. Фінансові ресурси страховиків є одним із найважливіших для забезпечення їхньої діяльності видом ресурсів, але водночас досить складним для дослідження. Здатність фінансових ресурсів трансформуватись у матеріальні, інтелектуальні, інноваційні та інші види ресурсів зумовлює їхню вагомість у фінансово-господарській роботі страхових компаній.

3. Встановлено, що протягом 2018-2021рр. розвиток страхового ринку на макроекономічному ринку загалом має негативну тенденцію. Зокрема рівень проникнення страхування у 2021р. знизився на 57% порівняно з 2018р. Тоді як щільність страхування особливих змін не зазнала, і зросла лише

на 3% порівняно з 2018 роком. Представлені показники свідчать що загалом соціально-економічний розвиток суспільства має негативну тенденцію, оскільки саме ці показники чинять на нього найбільш вагомий вплив. Проаналізовано доходи і витрати страховиків. Протягом 2019-2021рр. тенденція змін доходів має різновекторну характеристику. В той же час страхові виплати страховиків поступово зростають. Це безпосередньо пов'язано з соціальною активізацією населення. Проте незважаючи на зростання страхових виплат більшість страховиків зберігають свій рівень прибутковості.

4. Доведено, що основними умовами забезпечення платоспроможності страховиків є наявність сплаченого статутного фонду, створення резервного фонду та перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності. Для підвищення рівня фінансової стабільності та платоспроможності необхідно здійснювати пошук методів зниження страхових виплат та підвищення страхових премій.

5. Визначено основні проблеми та перспективи капіталізації на страховому ринку. Капіталізація українського страхового ринку була і залишається низькою, порівняно з капіталізацією страхових ринків розвинених країн Заходу, а також багатьох країн Східної Європи. Причин зниження капіталізації страхового ринку в Україні є досить багато, проте основною причиною є нестабільна економічна та політична ситуація. Також, досить вагомою причиною виступає високий рівень недовіри населення до страховиків, через що велика кількість страховиків втрачають прибуток і змушені виходити з ринку страхування. Проте незважаючи на це, все ж таки більшість страховиків змогла адаптуватися під вимоги ринку і успішно функціонує. Подальший розвиток ринку страхових послуг буде супроводжуватися його неодмінною капіталізацією при переважаючих темпах росту залученого капіталу у вигляді страхових резервів. Каталізатором капіталізації будуть слугувати об'єктивні процеси глобалізаційних проявів, які наразі є вже достатньо відчутними в нашій країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдін А.В. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України у глобальному світовому просторі. *Глобальні проблеми економіки та фінансів*: зб. тез доп. міжнар. наук.–практ. конф. Прага, 2017. С. 129–132.
2. Базилевич В.Д. Страхування: підручник. Київ: Знання, 2008. 1019с.
3. Бовсуновська Г. С. Тенденції розвитку страхового ринку в контексті забезпечення економічної безпеки країни. *Еко-ка розвитку*. 2017. № 3. С.53-58.
4. Бояр Д.С. Місце страхового ринку в економіці України. *Страхування*: веб сайт. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/254.pdf> (дата звернення 11.10.22).
5. Внукова Н.М., Смоляк В.А., Корват О.В Страхування: практикум для студентів. Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2018. 136 с.
6. Гевчук А. В., Юрчишена Л. В., Гевчук О. Ю. Інструменти вдосконалення управління фінансовою діяльністю: реалії та перспективи». *Науково-практичне фахове видання «Інфраструктура ринку»*. № 56. 2021. С. 25-32.
7. Гринчишин Я. М., Прокопюк А. В. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2017. № 3(43). С. 622-626.
8. Кліпіліна А.В. Аналіз ринку страхування автотранспорту в Україні у 2019-2020 роках. *Проблеми розвитку страхування в Україні*: зб. мат. доп. вигол. на засід. підсекцій „Теорія і практика страхування”. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – 148 с.
9. Корват О. В., Кішінець А.С. Формування структури страхових операцій у процесі надання страхових послуг. *Економіка і управління: виклики та перспективи*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. Інтернет конф. Дніпропетровськ: Герда, 2013. С. 293-295.
10. Кравчук Г. В., Бережна Т.Я. Дослідження проблем формування фінансових результатів страховиків: монографія. Чернігів: Чернігівська політехніка, 2016. С. 193-203

11. Лаврук Н. А., Русул Л.В Дослідження фінансових результатів діяльності страхових організацій. *Економіка та суспільство*. 2018. №15. С. 679-687.

12. Малинич Г. Фінансова надійність страхової компанії як об'єкт статистичного дослідження. *Галицький економічний вісник*. 2018. №1(16). С. 128-131.

13. Міжнародна асоціація страхових наглядів. *Основні принципи страхування*: веб-сайт. URL: <https://nasu.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/Основні-принципи-страхування.pdf> (дата звернення 5.12.2022).

14. Нагайчук Н.Г. Управління капіталом страхової компанії: Фінанси України. 2008. № 11. 106-116 с.

15. Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю Фінанси підприємств : підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2013. – 504 с.

16. Нікітін Д.І. Сучасні підходи до диверсифікації доходів страхових компаній. *Фінансове забезпечення економіки*: зб. матеріалів доп.уч. VI наук.-практ. конф. Житомир: Поліський національний університет, 2022. С. 34-38

17. Нікітін Д.І. Сучасні підходи до капіталізації страхового ринку України. *Студентські наукові читання – 2022*: зб. тез доповідей науково-практичної конференції «Студентські наукові читання – 2022» за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Житомир : Поліський національний університет, 2022. С. 43-47.

18. Нікітін Д.І. Теоретичні засади управління фінансовою діяльністю страховою компанією. *Студентські наукові читання*: зб. матеріалів до учасн. I-го туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Житомир: Поліський національний університет, 2021. С. 67-71.

19. Олександрова А.О., Гуткевич С. О. Страхування: теорія і практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ: Видавництво Європейського університету, 2018. 234 с.

20. Олійник І.А. Платоспроможність страхової компанії: сутність та значення. *Вісник ХНУ. Економічні науки*. 2008. № 4, Т. 3. С. 18-21

21. Островерха Р.Е Прибуток страхових компаній та порядок його формування. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2011. №1. С. 384- 393.
22. Паращак О.В. Журнал про страхування та іншуртех. Insurance Top. 2019, 2020, 2021. №1(69), №1(77), №1(85). URL: <https://insurancetop.com/nomera>
23. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік. *Форіншурер — онлайн-журнал про технології страхування*: веб сайт. URL: <https://forinsurer.com/files/file00634.pdf> (дата звернення 10.11.2022).
24. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 рік. *Форіншурер — онлайн-журнал про технології страхування*: веб сайт. URL: <https://forinsurer.com/files/file00654.pdf> (дата звернення 12.11.2022).
25. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік. *Форіншурер — онлайн-журнал про технології страхування*: веб сайт. URL: <https://forinsurer.com/files/file00674.pdf> (дата звернення 15.11.2022).
26. Підсумки діяльності страхових компаній за 2020 рік. *Національний банк України*: веб сайт. URL: [https://bank.gov.ua/files/stat/Insurance_companies_NCSRFSM_\(PDF\).zip](https://bank.gov.ua/files/stat/Insurance_companies_NCSRFSM_(PDF).zip) (дата звернення 16.11.2022).
27. Підсумки діяльності страхових компаній за 2021 рік. *Національний банк України*: веб сайт. URL: [https://bank.gov.ua/files/stat/Insurance_companies_NCSRFSM_\(PDF\).zip](https://bank.gov.ua/files/stat/Insurance_companies_NCSRFSM_(PDF).zip) (дата звернення 16.11.2022).
28. Податковий Кодекс України: Зі змінами від 16.11.22 №2747. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 5.12.22).
29. Поліщук О.А., Лейміч Д.С. Організація управління фінансами страхових компаній в Україні. *Розвиток фінансових ринків: вітчизняний та зарубіжний досвід*: зб. матеріалів доп. учасн. V Міжнар. наук.-практ. Інтернет конф. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2013. 100с.
30. Попова І.В. Фінансовий контроль страховика, як складова управління економічним розвитком . *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. 22 лис-да 2018 р. Харків: ХНАДУ, 2018 С. 84-86.

31. Про страхування: Закон України зі змінами від 08.07.22 №18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.10.22).

32. Рейтинг страхових компаній. *Форініурер — онлайн-журнал про технології страхування: веб сайт*. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife> (дата звернення 1.11.2022).

33. Сарамков О. А., Нечай Д. В. Клепікова О. А. Аналіз головних показників фінансової стійкості страхових компаній з використанням імітаційного моделювання. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2019. Вип. 96. С. 80–94.

34. Стратегічне управління страховою компанією : кол. моногр. /В. М. Фурман, О. Ф. Філонюк, М. П. Ніколенко, О. І. Барановський та ін. Київ: КНЕУ, 2008. 218 с.

35. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 554 с.

36. Толстенко О.Ю. Система страхування автомобільного транспорту в Україні: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. — 208 с

37. Фесенко Н.В. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2019. Вип. 8. С. 28-34.

38. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і доповн. Київ: МАУП, 2004. с.146.

39. Цугунян А.М. Фінансова стійкість страховиків та шляхи її зміцнення. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2014. №2. С.45-49 .

40. Шірінян Л.В. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9 .С. 173-178

41. Щукін Л. М. Проблеми розвитку національного страхового ринку. *Фінанси України*. 2018. № 6. С. 146-148.

42. Ягодинська Н.О., Вінник О. М. Інвестиційне право : навч. посіб. — Київ: Атіка, 2019. 264 с.